

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ У ФОРМУВАННІ ТАКТИЧНИХ ПРИЙОМІВ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ

Опрацювання потреб слідчої практики свідчить про існування суттєвих прогалин у проведенні окремих слідчих (розшукових) дій. Результати узагальнення групи кримінальних проваджень вказують на невисоку результативність обшуків. Опитування слідчих вказує, що, крім інших об'єктивних чинників неналежної результативності (проблеми матеріально-технічного забезпечення, незабезпеченість транспортом, істотна протидія з боку обшукуваних осіб тощо), більшість респондентів стверджує, що нарізла потреба якісного оновлення тактичного забезпечення проведення обшуків.

Загальна тактика проведення обшуку досить повно висвітлена вченими-криміналістами та процесуалістами в криміналістичній літературі. Вагомий внесок у розробку наукових засад проведення обшуків здійснили відомі вчені-криміналісти та процесуалісти, зокрема, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, П.Д. Біленчук, С.Ф. Денисюк, О.О. Закатов, В.О. Коновалова, В.С. Кузьмічов, О.М. Кузів, Є.Д. Лук'янчиков, І.Ф. Пантелєєв, М.В. Салтєвський, В.М. Тертишник, В.Ю. Шепітько та інші. Значущість проведених наукових досліджень безсумнівна, оскільки ця слідча (розшукова) дія досить широко застосовується в правоохоронній практиці і є розповсюдженим способом збирання фактичних даних. Однак, злочинці все ширше стають обізнаними у тактиці слідчо-оперативних груп та здійснюють ефективну протидію, що вимагає адекватних та сучасних засобів і методів контр-протидії з боку слідчо-оперативних груп. Крім того, дослідження питання щодо застосування спеціальних психофізіологічних знань у розслідуванні злочинів проводилось фрагментарно, що відповідало стану психофізіології, як науки, та потребам правоохоронної практики. Тому ми вважаємо актуальним використання спеціальних психофізіологічних знань у формуванні тактичних прийомів проведення обшуку.

Основним завданням психофізіологічних досліджень є встановлення кореляцій між тими чи іншими психічними явищами чи станами та біоелектричним, вегетативним, рухливим реакціям і функціями людини [1, с. 11], що може бути використано й у кримінальному провадженні.

Спеціальні психофізіологічні знання ще недостатньо широко використовуються у розслідуванні злочинів внаслідок ряду причин кадрового, наукового та матеріально-технічного забезпечення. Зважаючи на

це, слід мати точне уявлення про поняття «спеціальні психофізіологічні знання». На нашу думку, під *спеціальними психофізіологічними знаннями*, що використовуються в кримінальному провадженні, слід розуміти сукупність знань фахівця, який отримав спеціальну психофізіологічну підготовку на основі базової або повної вищої освіти, відповідні навички і досвід роботи за даним напрямком діяльності, залучається у передбаченому законом процесуальному порядку для своєчасного, точного й повного встановлення обставин психофізіологічного характеру, що має значення у кримінальному провадженні.

Суттєвою психофізіологічною особливістю провадження обшуку є те, що обшукувана особа не може залишатися байдужою до процедури обшуку. Вона гостро переживає цю подію і болісно реагує на окремі її етапи. Напруженість обшукуваної виникає внутрішньо і, як правило, проявляється зовнішньо. В особи виникають прояви хвилювання, зниження критичності мислення, пам'яті, уваги, змінюється колір обличчя, короткочасно розширюються зіниці очей, відбуваються неконтрольовані мікрорухи, що суперечать змісту пояснень обшуківаної особи, покусання або затиснення губ, важке дихання тощо. Реакції значно посилюються, якщо слідчо-оперативна група близько підійшла до розшукуваних об'єктів. Більшість з вищевказаних реакцій може бути встановлено звичайними засобами спостереження.

Даний тактичний прийом є достатньо традиційним [2, с. 107], однак має значні недоліки: по-перше, слідчі та оперативні працівники, як правило, не мають достатньо знань та навичок у виявленні зовнішніх ознак брехні, оскільки вони не є професійними психологами; по-друге, організація даної слідчої (розшукової) дії, як правило, інформаційно-перенасичена, що не дозволяє слідчому у повній мірі реалізовувати даний тактичний прийом (тобто - спостерігати за обшукуваним), навіть якщо він був до нього підготовлений; по-третє, слідчий або оперативний працівник не в змозі побачити мікрорухи особи та інші мало видимі зовнішні психофізіологічні реакції особи, тим більше їх зафіксувати для подальшої оцінки та використання.

На нашу думку, спостереження під час обшуку за психофізіологічними реакціями обшукуваних осіб, як тактичний прийом, має бути вдосконалений за рахунок використання сучасних засобів фіксації слідчої (розшукової) дії, а саме відеозапису - спостереження за обшукуваною особою та подальшим його аналізом. Найкращий варіант може бути у поєднанні відеозапису з аналізом зовнішніх психофізіологічних ознак брехні в режимі реального часу [3], що може надати допомогу у розшуку об'єктів, які цікавлять слідство.

Список використаних джерел:

1. Костандов Э.А. «Психофизиология сознательного и бессознательного». - СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. — ЗАО Издательский дом «Питер», 2004 – 256 с.
2. Криміналістика: Підручник. / [Біленчук П.Д., Лисиченко В.К., Клименко Н.І. та ін.] - 2-ге вид., випр. і доп. - К.: Атіка, 2001. - 544 с.
3. Новый детектор эмоций зможе побачити, коли ми обманюємо. Університет Бредфорду. Див: <http://science slashdot.org>